

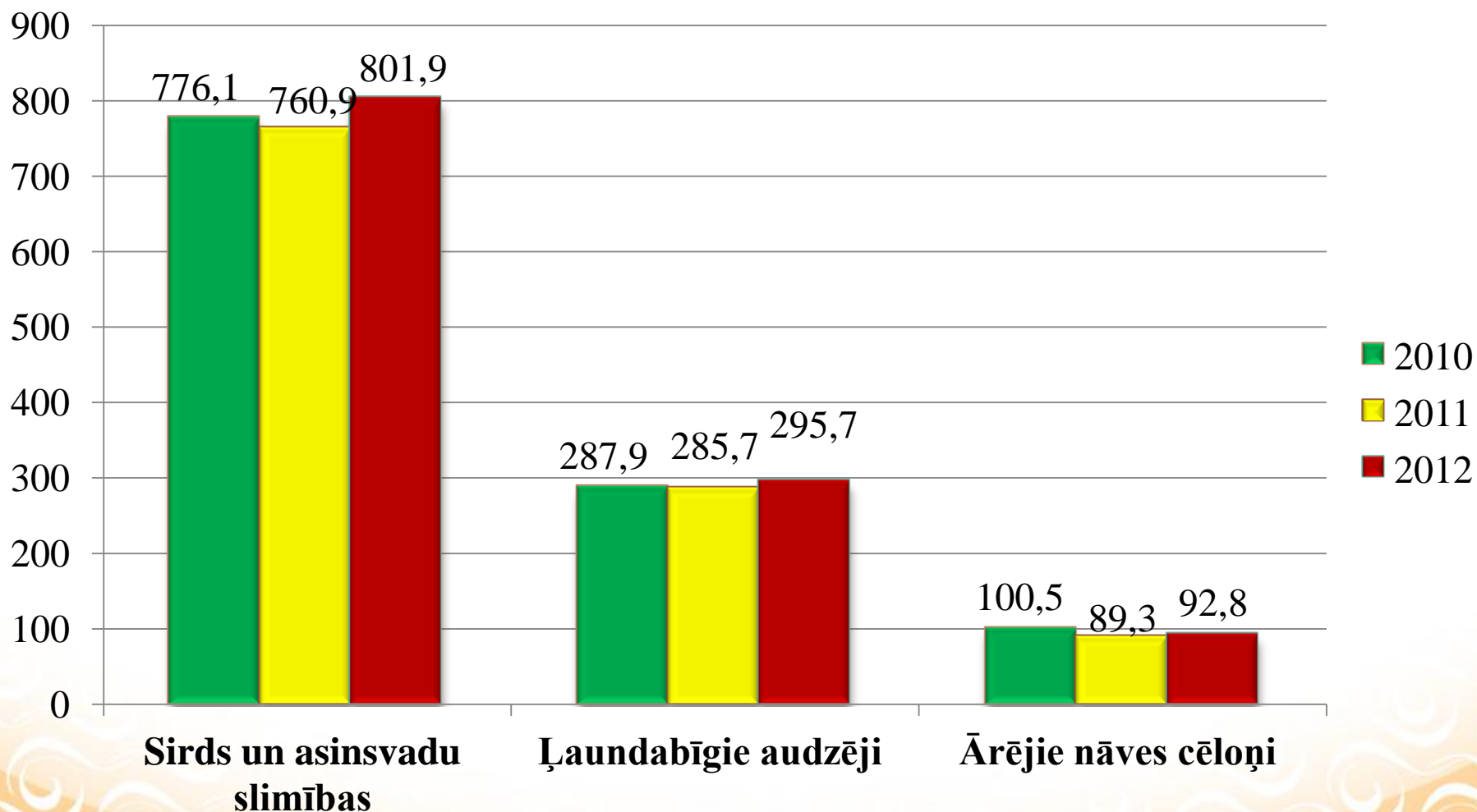
VESELĪBAS MINISTRIJAS POLITIKAS INICIATĪVAS NEINFEKCIJU SLIMĪBU IZPLATĪBAS IEROBEŽOŠANAI

**Veselības ministrijas
Sabiedrības veselības departamenta
direktore Santa Līviņa**

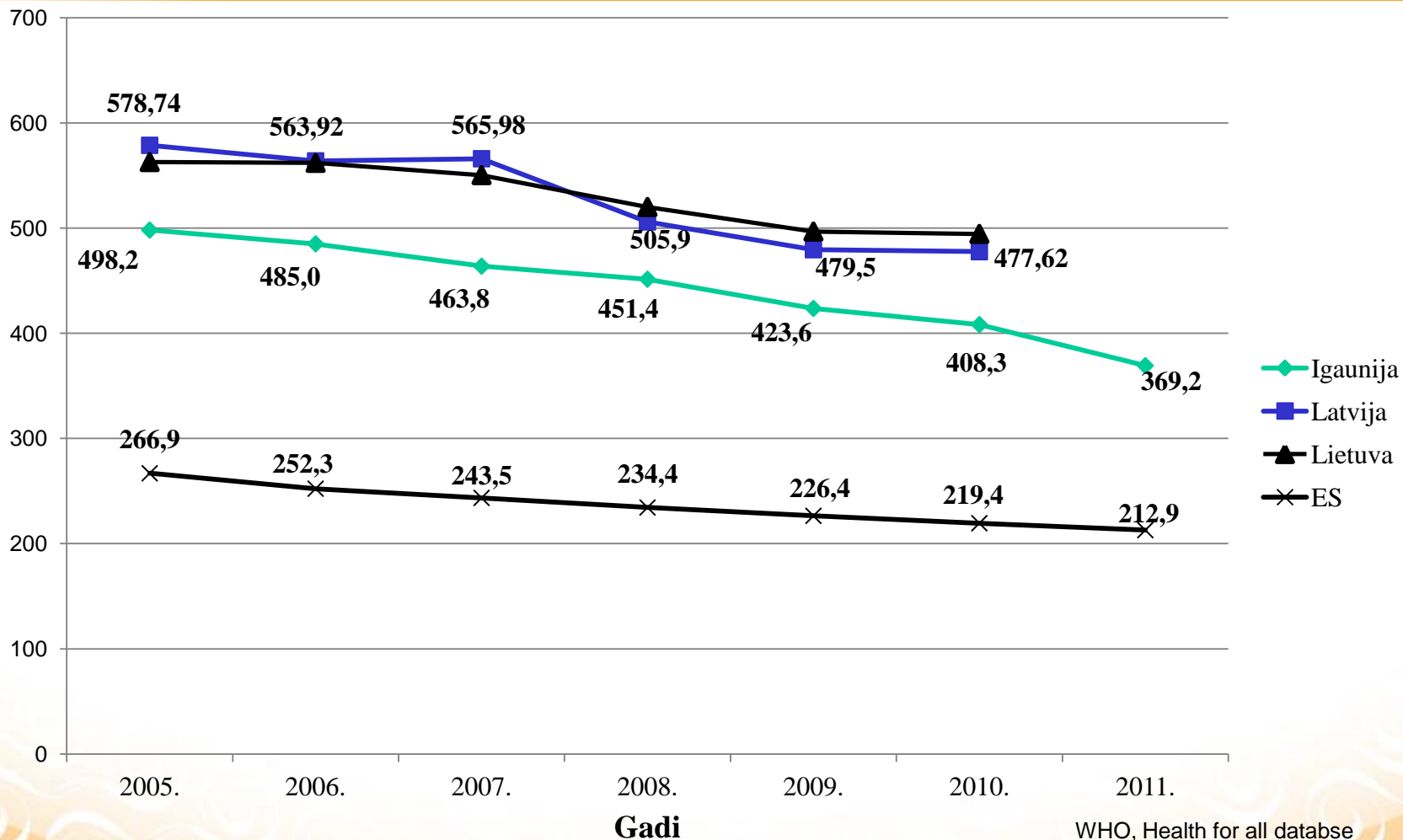
GALVENIE NĀVES CĒLOŅI LATVIJĀ

(UZ 100 000 IEDZĪVOTĀJU)

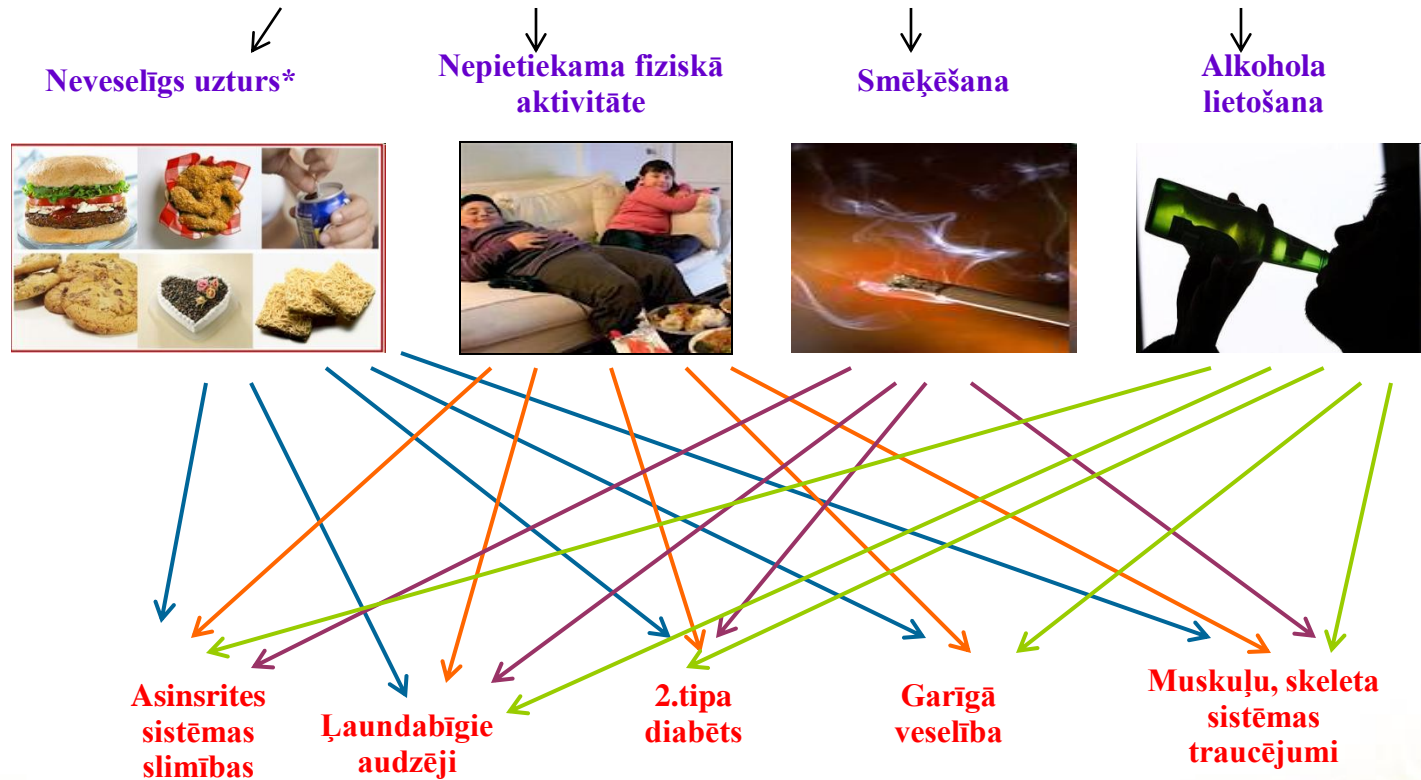
MIRSTĪBA NO ASINSRITES SISTĒMAS SLIMĪBĀM (UZ 100 000 IEDZĪVOTĀJIEM)

NEINFEKCIJAS SLIMĪBU ATTĪSTĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Sociāli ekonomiskie un vides faktori

* Pārtikas produkti ar augstu sāls, cukura un tauku saturu

Avots: EK Veselības un patērētāju ģenerāldirektorāts (DG SANCO)

TRANS-TAUKSKĀBJU UN SĀLS LIETOŠANAS IZRAISĪTIE SLIMĪBU RISKI

- Nozīmīgi paaugstina **kardiovaskulāro slimību risku;**

- **Pēkšņas nāves risks**

Siddiqui RA; Harvey KA; Ruzmetov N; Miller SJ; Zaloga GP. n-3 fatty acids prevent whereas trans-fatty acids induce vascular inflammation and sudden cardiac death. Br.J.Nutr.2009

- **Alzheimer slimība**

Grimm MO et al. Trans fatty acids enhance amyloidogenic processing of the Alzheimer amyloid precursor protein (APP). J.Nutr.Biochem. 2012

- **Diabēta risks**

Teegala SM et al Consumption and health effects of trans fatty acids: a review. J AOAC Int. 2009 u.c.

SABIEDRĪBAS VESELĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2011.- 2017.GADAM

- Cīņa ar hroniskām neinfekciju slimībām un to riska faktoriem, tādējādi pagarinot Latvijas iedzīvotāju mūžu un veselīgi nodzīvotos dzīves gadus, ir viena no prioritātēm 2011. gadā apstiprinātajās „Sabiedrības veselības pamatnostādnēs 2011. - 2017. gadam”

Pamatnostādņu 2.rīcības virziena 2.2.pasākums *”Īstenot izglītojošus pasākumus visa vecuma iedzīvotājiem, ņemot vērā dzimumu atšķirības, par fizisko aktivitāšu un veselīga uztura lomu veselības saglabāšanā, par higiēnas nozīmi un atkarības vielu lietošanas ietekmi uz veselību.”;*

Pamatnostādņu 2.rīcības virziena 2.7. pasākums *“Izstrādāt tiesību akta projektu, lai ierobežotu trans-taukskābju daudzumu pārtikas produktos”.*

CITI POLITIKAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTI

VESELĪBAS MINISTRIJA

SIRDS.VESELĪBAS GADS 2013

Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāns 2013.-2015.gadam (apstiprināts Ministru kabinetā 2013.gada 30.jūlijā)
Mērķis - samazināt mirstību no sirds un asinsvadu slimībām, mazinot riska faktoru negatīvo ietekmi veselību.

1.rīcības virziens – Sirds un asinsvadu slimību profilakses veicināšana un riska faktoru ietekmes mazināšana:

- ✘ Informēt pārtikas produktu ražotājus par nepieciešamību samazināt sāls, tauku, cukura daudzumu pārtikas produktos;
- ✘ Izstrādāt normatīvo regulējumu trans-taukskābju daudzuma ierobežošanai pārtikas produktos;
- ✘ Veikt sabiedrības informēšanas kampaņas, lai informētu iedzīvotājus par sirds un asinsvadu slimību riska faktoriem, kurus var novērst, lietojot atbilstošu uzturu (t.sk., piesātināto tauku samazināšana, uzņemtais sāls daudzuma samazināšana vismaz zem 6g dienā, dārzeņu un augļu palielināšana uzturā).

STARPNOZARU SADARBĪBAS LOMA- VESELĪBA VISĀS POLITIKĀS

UZTURA PADOME

- ✘ Saskaņā ar Pārtikas aprites uzraudzības likuma 19.panta otrā daļu veselības ministrs uztura politikas izstrādāšanai un koordinēšanai izveido konsultatīvu uztura padomi, kura darbojas saskaņā ar Ministru kabineta apstiprinātu nolikumu.
- ✘ Uztura padome ir koordinējoša un konsultatīva institūcija, kuras darbības mērķis ir veicināt uztura politikas īstenošanu, analizējot ar uzturu saistītās sabiedrības veselības problēmas un sniedzot priekšlikumus šo problēmu risināšanai.
- ✘ Padomē iekļauti Ekonomikas ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas, Labklājības ministrijas, Zemkopības ministrijas, Latvijas Diētas ārstu asociācijas, Latvijas Pašvaldību savienības un citu NVO pārstāvji.

PĀRTIKAS NOZARES PADOME

- ZM konsultatīva un koordinējoša institūcija, kas izveidota, lai veicinātu konkurētspējīgas un ilgtspējīgas pārtikas nozares attīstību.
- Padomei ir šādas funkcijas:
 - ✓ koordinēt ar pārtikas nozari saistītos jautājumus;
 - ✓ nodrošināt pārtikas nozarei būtisku problēmu risināšanu;
 - ✓ veicināt pārtikas nozares attīstību, sekmējot tās konkurētspēju vietējā un starptautiskajā tirgū, kā arī pārtikas produktu eksportu

Lai veicinātu konkurētspējīgas un ilgtspējīgas pārtikas nozares attīstību, ZM ir izveidojusi darba grupu veselīgas pārtikas un patēriņa veicināšanai, kas strādā pie priekšlikumiem veselīgas pārtikas ražošanas un patēriņa veicināšanai un ilgtspējīgai nodokļu politikai pārtikas nozarē.

VESELĪGA UZTURA IETEIKUMI

- Saskaņā ar Pārtikas aprites uzraudzības likuma 19.panta trešo daļu veselības ministrs apstiprina ieteicamās Latvijas iedzīvotāju uzturnormas un veselīga uztura ieteikumus.
- Veselības ministrija sadarbībā ar diētas ārstiem, uztura speciālistiem ir izstrādājusi arī veselīga uztura ieteikumus dažādām mērķgrupām, piemēram, zīdaiņiem, pieaugušajiem, cilvēkiem, kas vecāki par 60 gadiem, bērniem vecumā no 2 līdz 18 gadiem u.c., kuros noteikti pamatprincipi un ieteikumi veselīga un sabalansēta uztura lietošanai.
- Uztura ieteikumos ir ieteikts, lai uzņemtu nepieciešamo enerģiju un uzturvielas, jāēd regulāri, dažādojot savu ēdienkarti, uzņemot gan ogļhidrātus, gan olbaltumvielas, gan taukus, kā arī vitamīnus un minerālvielas.
- Tāpat uztura ieteikumos ir uzsvērtā fizisko aktivitāšu nozīme, lai saglabātu ķermeņa masu ieteiktajās robežās.
- **Ieteikumos uzsvērts, ka ir jāsamazina margarīna, treknas gaļas un sviesta patēriņu, kā arī augu eļļa jālieto nelielos daudzumos. Tāpat jāierobežo sāļi (5 g dienā), cukuru un tos saturošu produktu lietošanu ikdienā.**
- Uztura ieteikumi pieejami Veselības ministrijas mājas lapā.

SALDINĀTO DZĒRIENU, SALDUMU UN SĀĻO NAŠĶU TIRDZNIECĪBAS AIZLIEGŠANA IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS

2006.g. 22.augustā tika pieņemti grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr.596 “Higiēnas prasības izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmas” un Nr.610 “Higiēnas prasības vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēm”, lai ierobežotu tādu produktu lietošanu, kas nav nepieciešami skolēnu ikdienas uzturam, un tie paredz, ka izglītības iestādēs **netiek izplatīti:**

- dzērieni, kas satur:
 - + pārtikas piedevas – krāsvielas, saldinātājus, konservantus;
 - + kofeīnu un aminoskābes (t.s. enerģijas dzērienus).
- cukura izstrādājumi (konfektes un kameles), kas satur pārtikas piedevas– krāsvielas, saldinātājus;
- košļājamās gumijas, kas satur pārtikas piedevas - krāsvielas;
- naškus, kas satur 1,25g vai vairāk gramu sāls un 100g produkta vai 0,5g vai vairāk gramu sodas un 100g produkta.

2014.gadā plānots veikt grozījumus minētajos MK noteikumos, lai izglītības iestāžu kafējnīcās un ēdnīcās precizētu atļauto pārtikas produktu klāstu

VESELĪGA UZTURA NODROŠINĀŠANA BĒRNUDĀRZOS, SKOLĀS, ĀRSTNIECĪBAS IESTĀDĒS, SOCIĀLĀS APRŪPES UN SOCIĀLĀS REHABILITĀCIJAS INSTITŪCIJĀS

- 2012.gada 13.martā tika pieņemti MK noteikumi Nr.172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” (turpmāk –MK noteikumi Nr.172) , kas stājās spēkā 2012.gada 1.jūnijā.
- Noteikumu **mērķis** ir nodrošināt veselīga un līdzsvarota uztura lietošanu pirmsskolas izglītības programmas īstenojošajās izglītības iestādēs, vispārējās pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās izglītības iestādēs, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās un ārstniecības iestādēs.

VESELĪGA UZTURA NODROŠINĀŠANA BĒRNUDĀRZOS, SKOLĀS, ĀRSTNICĪBAS IESTĀDĒS, SOCIĀLĀS APRŪPES UN SOCIĀLĀS REHABILITĀCIJAS INSTITŪCIJĀS (II)

- MK noteikumos Nr.172 ir noteiktas **prasības attiecībā uz trans-taukskābju un hidrogenēto augu tauku lietošanas ierobežošanu**, nosakot, ka uzturā neiekļauj konditorejas izstrādājumus, kuru sastāvā ir daļēji hidrogenēti augu tauki. Tāpat noteikumos ir noteikts, ka ēdiena gatavošanā nelieto margarīnu un eļļas, kas satur daļēji hidrogenētus augu taukus.
- Vienlaikus ir prasība, ka bērnodārzos **sāls nepārsniedz 2 g dienā**, diennakts bērnodārzos nepārsniedz 3 g dienā, bet internātskolās nepārsniedz 5 g dienā. Savukārt skolās paredzētais sāls daudzums nevarēs pārsniegt 0,4 g uz 100 g produkta.
- Tāpat ēdinātāji **nevar izmantot arī dažādu garšvielu maisījumus**, kas satur sāli, cukuru un pārtikas piedevas, kas ir garšas pastiprinātāji (E620-E625), kas līdz šim tika lietoti sāls vietā ēdienu pagatavošanā. (piem., *Vegeta*)

VESELĪBAS IZGLĪTĪBAS PILNVEIDE

Veselības ministrijas informatīvais ziņojums „Par mācību priekšmeta „Veselības mācība” iekļaušanu vispārējās vidējās un profesionālās izglītības mācību programmās”” (apstiprināts 2013.gada 24.septembrī Ministru kabinetā), kas paredz:

- ✘ Sākot ar 2015./2016.m.g. profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības audzēkņiem ieviest mācību saturā obligāti apgūstamu veselības izglītības moduli (vidusskolās un pamatskolās veselības izglītības jautājumus turpina apgūt integrēti);
- ✘ Pilnveidot mācību priekšmetu programmu paraugus, veicinot integrētu veselības izglītības, sporta izglītības un cilvēkdrošības jautājumu pēctecīgu apguvi vispārējā un profesionālajā vidējā izglītībā.
- ✘ VM sadarbībā ar IZM turpina mācību priekšmetu *Dabaszinības, Bioloģija, Ķīmija, Mājsaimniecība, Mājturība, Sports, Veselības mācība, Sociālās zinības, Psiholoģija, Ētika, un klases audzināšanas stundas* programmu paraugu pilnveidošanu.

SADARBĪBA AR PĀRTIKAS RAŽOTĀJIEM VESELĪGA UZTURA VEICINĀŠANAI

- ✘ **AS „Rīgas Dzirnavnieks”** sadarbībā ar Veselības ministriju Valsts izglītības satura centru (VISC) un Slimību profilakses un kontroles centru (SPKC) īstenoja projektu Putras programma skolās, lai veicinātu skolēnu zināšanas par graudaugu lomu uzturā. Putru programmā piedalījās aptuveni 250 skolas no visas Latvijas.
- ✘ **AS “Hanzas Maiznīcas”** kopīgi ar Veselības ministriju, Slimību profilakses un kontroles centru, pacientu organizācijām un citiem speciālistiem februārī Latvijā uzsāka izglītojošu kampaņu “Sirdsmiera mēnesis”, kuras ietvaros sabiedrība tika aicināta jau savlaicīgi rūpēties par savas sirds veselību, pievēršot uzmanību paaugstinātam holesterīna līmenim kā vienam no sirds un asinsvadu slimību riska faktoriem. AS “Hanzas Maiznīcas” izstrādāja jaunu produktu “Sirdsmiera auzu rīkas”, kas ir pirmā auzu maize, kura satur pietiekami daudz auzu beta-glikāna, lai samazinātu holesterīna līmeni asinīs.

2014.GADS – ĢIMENES VESELĪBAS GADS

- Izstrādāts **Primārās veselības aprūpes attīstības plāna 2014.-2016.gadam** projekts, kura mērķis ir stiprināt primāro veselības aprūpi kā pieejamāko, efektīvāko un visaptverošāko veselības aprūpes līmeni, palielinot primārās veselības aprūpes lomu profilaksē, diagnostikā un ārstēšanā, kā arī uzlabot primārās veselības aprūpes kvalitāti.
- Lai veicinātu iedzīvotāju veselību, t.sk. mazinātu neinfekciju slimību (t.sk. zarnu vēža) riska faktoru (nepietiekama fiziskā aktivitāte, neveselīgs uzturs, atkarību izraisošo vielu lietošana u.c.) izplatību, 2014.gadā SPKC plāno uzsākt un īstenot šādas **informatīvās kampaņas**:
 - ✓ par sirds un asinsvadu slimību riska faktoriem, kurus var novērst, lietojot atbilstošu uzturu (t.sk., piesātināto tauku samazināšana, uzņemtais sāls daudzuma samazināšana vismaz zem 6 g dienā, dārzeņu un augļu palielināšana uzturā);
 - ✓ par sirds slimību simptomu atpazīšanu, lai veicinātu savlaicīgu vēršanos pie ārstniecības personām;
 - ✓ par fizisko aktivitāšu nozīmi veselības saglabāšanā un piemērotākajiem veidiem dažādām iedzīvotāju grupām;
 - ✓ lai mazinātu tabakas lietošanu bērnu un jauniešu vidū;
 - ✓ lai samazinātu bērnu pakļaušanu pasīvajai smēķēšanai.
- Vienlaikus plānots izstrādāt un iespiest informatīvus materiālus (bukletus, brošūras, plakātus) par mutes veselību, veselīgu uzturu, sirds veselību u.c.

VESELĪBAS MINISTRIJAS PLĀNOTĀS INICIATĪVAS SAISTĪBĀ AR VESELĪGA UZTURA VEICINĀŠANU

- ✘ Veikt sabiedrības informēšanas kampaņas, lai informētu iedzīvotājus par sirds un asinsvadu slimību riska faktoriem, kurus var novērst, lietojot atbilstošu uzturu (t.sk., piesātināto tauku samazināšana, uzņemtā sāls daudzuma samazināšana vismaz zem 6g dienā, dārzeņu un augļu palielināšana uzturā) (*Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāns 2013.-2015.gadam*);
- ✘ Izstrādāt uztura ieteikumus iedzīvotājiem sirds un asinsvadu slimību profilaksei (*Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāns 2013.-2015.gadam*);
- ✘ Informēt pārtikas produktu ražotājus par nepieciešamību samazināt sāls, tauku, cukura daudzumu pārtikas produktos (*Sirds un asinsvadu veselības uzlabošanas rīcības plāns 2013.-2015.gadam*);

PLĀNOTAIS ATTIECĪBĀ UZ TRANS- TAUKSKĀBJU IEROBEŽOŠANU PĀRTIKAS PRODUKTOS

- ✘ Nemot vērā Latvijas iedzīvotāju sabiedrības veselības sliktos rādītājus – augsto mirstību no sirds un asinsvadu slimībām, VM balstoties uz Austrijas pieredzi ir izstrādājusi noteikumu projektu **“Noteikumi par maksimāli pieļaujamo trans-taukskābju daudzumu pārtikas produktos”**.
- ✘ Noteikumu projekta **mērķis** - noteikt maksimāli pieļaujamo trans-taukskābju daudzumu pārtikas produktos, kas ražoti Latvijā, ievesti no citām Eiropas Savienības dalībvalstīm vai trešajām valstīm un paredzēti izplatīšanai Latvijā.

NOTEIKUMU PROJEKTA BŪTĪBA

- ✘ Noteikumu projektā noteiktās prasības tiks piemērotas pārtikas produktiem, kuru sastāvā ir trans-taukskābes, kas radušās pārtikas ražošanas tehnoloģiskajos procesos - hidrogenējot eļļas, spiežot eļļas augstās temperatūrās, eļļās cepot un karsējot pārtikas produktus, taukus saturošus pārtikas produktus cepot un grillējot.
- ✘ Noteikumu projektā noteiktās prasības netiks piemērotas dzīvnieku izcelsmes taukiem, kuru sastāvā trans-taukskābes radušās dabiski un nav pievienotas pārtikas ražošanas procesos.

TRANS-TAUKSKĀBJU DAUDZUMS PĀRTIKAS PRODUKTOS

- ✘ Maksimāli pieļaujamais trans-taukskābju daudzums pārtikas produktos nedrīkstēs pārsniegt 2g uz 100g no kopējā tauku daudzuma.
- ✘ Bet pārtikas produktos, kuros kopējais tauku daudzums ir mazāks par 20%, maksimāli pieļaujamais trans-taukskābju daudzums nedrīkstēs pārsniegt 4g uz 100g no kopējā tauku daudzuma.
- ✘ Un pārtikas produktos, kuros kopējais tauku daudzums ir mazāks par 3%, maksimāli pieļaujamais trans-taukskābju daudzums nedrīkst pārsniegt 10g uz 100g no kopējā tauku daudzuma.

NOTEIKUMU PROJEKTA SPĒKĀ STĀŠANĀS

- ✘ Plānots, ka noteikumu projekts stāsies spēkā 2015.gada 1.janvārī.
- ✘ Bet pārtikas produktus, kuros pārsniegs maksimāli pieļaujamo trans-taukskābju daudzums, varēs ražot un izplatīt ne ilgāk kā līdz 2018.gada 1.janvārim.

IEGUVUMI PIENĒMOT NOTEIKUMU PROJEKTU

- ✘ Tiks ierobežots trans-taukskābju daudzums pārtikas produktos līdz tādām daudzumam, kad tas nekaitēs cilvēka veselībai;
- ✘ Tiks ražoti veselīgāki pārtikas produkti, kas būs pieejami iedzīvotājiem;
- ✘ Latvijas iedzīvotāju ikdienas uzturā tiks samazināts uzņemtais trans-taukskābju daudzums, kas savukārt uzlabos kopējos sabiedrības veselības rādītājus (holesterīna līmenis, aptaukošanās rādītāji) un samazinās Latvijas iedzīvotāju risku saslimst ar hroniskajām neinfekcijas slimībām (sirds un asinsvadu slimībām, cukura diabētu, onkoloģiskām saslimšanām).

Paldies!

